

POÈTICA CORPORAL

Psicomotricidad. Cuerpo en movimiento, cuerpo en relación

Núria Franch

Ediciones Octaedro

Barcelona, 2018

En les darreres dècades, han estat moltes les escoles que s'han endinsat en el treball i aprofundiment de l'activitat de la psicomotricitat, especialment en les primeres etapes de l'escolarització. D'una manera particular, als cursos de l'educació infantil, des dels 3 als 5 anys, se sol incloure en els horaris setmanals algun espai dedicat a la psicomotricitat com a entorn lúdic i relaxat per desenvolupar les actituds espontànies, el joc lliure i les relacions informals entre els infants a través del moviment, el cos i l'expressió desinhibida dels afectes. Tradicionalment s'ha partit dels escrits que als anys setanta del segle passat van elaborar André Lapierre i Bernard Aucouturier que, sense ser els primers, sí que van establir les bases dels constructes teòrics i pràctics de la psicomotricitat a les edats infantils.

Amb satisfacció hem pogut conèixer aquest llibre de la Núria Franch, que ordena d'una manera equilibrada i progressivament dotada d'arguments tota la seva experiència com a docent en la pràctica de la psicomotricitat a l'entorn escolar. Estem davant d'un treball sòlid, que estableix amb determinació quines són les seves bases conceptuals en combinació amb moltes de les derivades que han suposat les seves intervencions com a especialista, sempre amb una innegable implicació personal i dedicació intensa davant de la seva pràctica regular com a mestra, psicopedagoga i psicomotricista.

El llibre té una narrativa força àgil i amena, amb un hàbil intercalat de cites literàries o il·lustracions de dibuixos, quadres clàssics i fotografies que subratllen amb intensitat els significats del text i destaquen el sentit comunicatiu de les afirmacions que acompanyen. En conjunt, aquest enfilall de referències literàries i pensaments elaborats entra en harmonia amb les idees i conclusions produïdes per l'experiència professional de l'autora i el coneixement teòric precedent.

En tota la terminologia que manega per a exposar el conjunt de les seves explicacions hem de fer un especial esment al complert significat del joc i al sentit que té en la comunicació psicomotriu la paraula moviment: son presentades com a expressions poètiques de la infància i vehicles de manifestació del component més emotiu de l'ésser humà. I precisament és l'ús de la paraula poètica el que es refereix clarament a la possibilitat que té d'explorar a l'interior de l'ésser humà. La mirada cap a l'interior de l'essència humana és una constant en tot el llibre i és la gran oportunitat de

trobar significat a tots els actes, gestos i expressions que es realitzen a través del cos, el moviment i el joc espontani.

En les seves concepcions inicials, l'autora ens deixa clar que la «construcció de la persona no és un acte individual, sinó que comporta la relació i comunicació permanent amb altres persones». És en aquest diàleg permanent amb l'altre que la psicomotricitat s'erigeix com un element educatiu essencial per a la comprensió i maduració de l'habilitat convivencial entre els infants. És una activitat que permet a les persones desfer-se dels lligams que les inhibeixen, tot afavorint la superació de la vergonya i activant la seva habilitat per a establir una pauta de comunicació i relació amb els elements dels seu voltant.

Resulta interessant veure les ressenyes de les sessions pràctiques fetes amb el grup-classe. Totes son narrades de manera explícita i detallada, amb la constant referenciació als fonaments teòrics o les reflexions personals, com pot ser la diferenciació entre el saber fer i el saber estar, per part de la psicomotricista i l'alumnat participant. És convenient poder dir el nom de cada infant en veu alta, igual que també ho és l'anomenar alguna acció que l'identifiqui o que se'n destaquï, a fi d'evitar les necessitats desmesurades i innecessàries de marcar un protagonisme que podria ser inoportú, fent sorolls, moviments o crits.

La Núria Franch ens manifesta el seu interès per entendre la natura dinàmica del moviment, que pren significació en els àmbit biològic, psíquic i social. Aquesta significació apareix ben explicitada en les funcions del diàleg que ens permet copsar el sentit de les actuacions de l'altre i poder-li donar resposta de la manera adequada.

L'autora dedica un apartat important al concepte de la intervenció psicomotriu, sempre orientada a tenir en compte la importància de l'altre per a establir la pròpia identitat de cada subjecte. Aquest establiment no només es refereix a la dimensió de l'espai, sinó que també està vinculada a la comprensió del pas del temps, per tal d'arribar a la comprensió de l'ara. Aquí és on precisament cal que siguem conscients de la conveniència de diferenciar el temps objectiu del sentit que té el temps subjectiu.

En conseqüència, per la gestió de les sessions de psicomotricitat cal tenir criteri per organitzar no només l'espai, sinó també el temps i els materials utilitzats.

Un altre puntal de la intervenció psicomotriu és la de possibilitat el diàleg tònic, com a gran valor per a l'expressió de les emocions. Justament en la narració d'aquest concepte, en la meua opinió, hi ha un excés de cites i il·lustracions que provoquen un efecte disgregador de la lectura, no pel fet de no ser oportunes, sinó perquè trenquen amb massa freqüència el fil conceptual del text. És, només, en aquestes pàgines on m'ha semblat observar una concentració innecessària i confusional d'aportacions externes al text que no ajuden a la seva comprensió ni en complementen el seu valor conceptual.

Al marge d'aquesta consideració, l'autora ens convoca a tenir en compte la conveniència de les ruptures tòniques, l'ús i el domini del llenguatge verbal i el no verbal, la contenció i la mesura per donar autenticitat als missatges emesos en les sessions de grup.

Així ens porta a atendre l'oportuna diferenciació entre la unió i la confusió, la convenient identificació entre les persones participants per tal de garantir la comunicació i la contenció.

De totes les intervencions de l'especialista, se'n desprèn la necessitat d'una formació corporal prèvia, amb una important capacitat per a escoltar i atendre l'altre. És per això que les sessions han de tenir un espai per a la verbalització de les vivències, donant l'oportunitat de passar del cos a la paraula. Sempre s'ha d'aconseguir aquest objectiu tenint present el contingut formal (jocs, moviment, cos) en combinació amb el contingut latent (posicionament, rivalitat, domini/submissió). Totes aquestes dimensions han de ser observades per la persona psicomotricista i han de regir les seves intervencions per tal d'ajudar a fluir la dinàmica individual i grupal dels infants.

Entre les nombroses referències de base teòrica aportades, és de destacar la comparativa entre les diferents consideracions cap al sentit del joc infantil donades per Huizinga, Winnicott, Vigotsky i Brunner. Totes aquestes visions hi són presents per donar fonament a les valoracions personals del joc infantil que té en compte la Núria Franch.

De tot el que surt al llibre, en resulta clar que el rol del/la psicomotricista no suposa estar per si mateix, no ocupar-se de si mateix, sinó que ha d'estar per tots els infants presents i jugar-hi un paper per a tots.

Vull destacar la riquesa de les observacions emeses a tot el llarg del llibre, amb assenyalaments molt aguts i visions tant precises que serien dignes de ser utilitzades en sessions clíniques en entorns d'ordre psicoterapèutic.

Un llibre, en definitiva, que aporta dosis exemplars de coneixement i que pot ser una eina essencial per a la formació i exercici especialitzat de tots els psicomotricistes de les etapes escolars.

Jaume Forn i Rambla